

ÖSTERSJÖNS HJÄLTAR - 6 Östersjöpristagare om drivkraften och sin egen resa

OLEG BODROV Tjernobyl ledde ut i kylan

Från högstatusjobb som kärnfysiker till miljöaktivist – det är Oleg Bodrovs historia. Och han vet av bitter erfarenhet att det är hälsosamt att vara många som protesterar.

Det är som på film: en sovjetisk kärnkraftforskare med uppgiften att testa ubåtars kärnreaktorer inser plötsligt kärnkraftens risker och byter sida.

Bara fyra år efter att Oleg Bodrov gått ut Leningrads Polytekniska Universitet 1976 kom den första tankeställaren. En explosion i forskningsanläggningen både förstörde byggnader och dödade arbetskamrater.

- Jag hade fått ett drömjobb direkt efter examen, intressant och välbetalt, men all information om kärnkraftens risker var statshemligheter som vi inte visste något om. Så olyckan kom som en fullständig överraskning för mig, säger han.

Oleg Bodrov beslutade sig för att ändra inriktning och fick jobb vid ett miljölaboratorium i St Petersburg, där han med hjälp av matematiska modeller simulerade kärnkraftens effekter på Östersjön. Men våren 1986 skedde reaktorolyckan i Tjernobyl och förändrade hans karriär för gott.

- Jag besökte Tjernobyl samma höst för att ta prover i jord och fisk. Det jag såg var en verklig chock, och jag förstod att detta inte var en lokal olycka utan en olycka för hela planeten.

Nästa chock kom när Oleg Bodrov inte fick publicera vad han kommit fram till.

- Jag insåg jag att jag var anställd av systemet, och att det miljölaboratorium jag arbetade för inte alls var intresserat av att informera om kärnkraftens risker. Dess uppgift var istället att stärka kärnkraftens image.

Oleg Bodrov ställdes inför ultimatum av sina överordnade: om han ville stanna på insidan med jobbet och lönen kvar skulle han följa systemets regler.

Hemstaden Sosonovy Bor var en av Sovjets stängda kärnkraftstäder. Allt kretsade kring kraftverket, och arbetsgivarna stod inte direkt på kö för att anställa en uppstudsigt kärnfysiker.

- Det var ett svårt val att göra, och det var tungt för familjen. Men nu visste jag att kärnkraften var farlig för Östersjön och Sosonovy Bor, och jag valde utsidan. Min fru som var dataprogrammerare på samma arbetsplats blev trakasserad av sina chefer, och jag hade inget jobb. Jag minns en morgon när jag öppnade kylskåpet och där inte fanns någon mat. Huh, stönar Oleg Bodrov.

- Via en kollega fick jag jobb i en liten mataffär. Men det räckte inte i längden. Jag var fysiker och ekolog. Jag ville arbeta vidare med det jag kunde och brann för.

Då kom en inbjudan att tala på institutet för sovjetisk-amerikanska relationer i Moskva. Där fick han också kännedom om att det fanns pengar att söka för projekt som gynnade den demokratiska processen.

3000 amerikanska dollar räckte till en enkel dator och utgivningen av fem nummer av ett magasin med titeln "Baltic Sea. Our common Habitat" som gavs ut på både engelska och ryska. Sen var bollen i rullning: inbjudningar att tala, konferenser, nya kontakter. En inbjudan till Finland vintern 1993 gav publicitet och öppnade dörren till resten av världen med samarbetspartner i länder som Sverige, Norge och USA. Och tillsammans med två ryska kolleger grundade han organisationen Green World, som år 2000 fick Östersjöfondens miljöpris för sitt arbete för att ta fram kunskap och informera om kärnkraft och bristande kärnsäkerhet.

- För mig var Östersjöpriset inte bara pengar, utan ett tecken på att vi var sedda och att vi arbetade i rätt riktning.

All respons var inte lika trevlig. När ett företag i Sosonovy Bor samma år planerade att i all tysthet smälta radioaktiv metall och exportera den renade metallen organiserade Green World en kampanj mot

verksamheten. Fabriken stoppades, men Oleg Bodrov attackerades på öppen gata och blev så illa misshandlad att han måste ligga en månad på sjukhus.

- Det var en viktig lektion för mig. Jag insåg att den här sortens arbete inte ska göras på individnivå, utan att det behövs kampanjer med många människor, säger han.

Green World har vid det här laget lyckats stoppa flera miljömässigt tvivelaktiga projekt med sina kampanjer. Men verksamheten har också förändrats med åren.

- Vi har insett att vi inte bara kan agera mot kärnkraften, utan också behöver erbjuda positiva visioner.

Östeuropa har ett särskilt problem med hela samhällen som är uppbyggda kring kärnkraftverken, där inte bara jobben utan all samhälllig service kretsar runt fabrikena. Hur kan man då tillgodose de anställdas sociala trygghet när kärnkraftverket tjänat ut sin tid och ska monteras ned? Här har vi dokumenterat goda exempel från olika länder, som Ignalina i Litauen och Greifswald i Tyskland, och vi visar en ny modell för hur industri och fristående organisationer kan samverka istället för att motarbeta varandra.

Green Worlds deltar nu i ett samarbetsprojekt för att få till stånd en nationell plan för stängning av de reaktorer som passerat sitt bäst före-datum. Man försöker också övertyga beslutsfattare runtom i världen att det inte är en god idé att slutförvara sitt radioaktiva avfall i Sibirien och Uralbergen.

- Det kan se ut som en smart lösning, men så är inte fallet. Från Rysslands sida är det en slags kolonialism att använda de här områdena långt från Europa som soptipp, men problemet har bara transporterats bortom synhåll.

Allt handlar om pengar, menar Oleg Bodrov. Reaktorer av Tjernobylytyp som borde pensioneras efter 30 år får jobba på övertid för att det är mer lönsamt än att montera ner dem. Här har ett land som Finland stora möjligheter att påverka.

- De senaste tio åren har Finland importerat 10 miljarder kilowattimmar elektricitet, vilket är 40 procent av den elektricitet Leningradkraftverket producerar. Finlands stora import är huvudskälet att förlänga reaktorernas livslängd. Den äldsta reaktorn har redan varit i bruk 40 år, tio år på övertid, och den har nyligen reparerats för att användas i ytterligare fem år. Finland riskerar att få betala dyrt för sin billiga el i slutändan.

Oleg Bodrov har också dåliga nyheter för alla dem som tror att kärnkraften som sådan är en förhållandevis ren energiform.

- Kylningen av Sosonovy Bors reaktorer kräver vatten som tas från Finska. 200 kubikmeter vatten per sekund innebär hundratals miljoner fiskar varje år. Efteråt är de inga fiskar längre, utan problemavfall som belastar Östersjön.

Klimatet i Ryssland hårdnar. Enligt en ny lag måste alla fristående organisationer som får pengar från andra länder registrera sig som utländska agenter om de agerar på politisk nivå. Green World har kontrollerats vid flera tillfällen, och dessutom ställts inför rätta av ett företag som hävdar att de publicerar negativ information.

- Även om vi hittills gått fria har vi en situation där såväl staten som de företag som arbetar med smutsig teknologi vill störa vår aktivitet och använder rysk lagstiftning för att komma åt oss.

Är han inte rädd? Ja visst är han rädd, säger Oleg Bodrov.

- 30 procent av vår tid går åt till att skydda inte miljön utan oss själva från stat, företag och andra motståndare. Det internationella stödet är mycket viktigt på grund av svårigheterna.

Så vad driver honom att arbeta vidare trots allt?

- Jag har två barnbarn, och år 2014 får jag två till. Alla bor i Sosonovy Bor, och jag känner ansvaret att skydda den nya generationen av min familj, säger han.

- Egentligen är alla vi som bor i den här regionen medlemmar av en stor Östersjöfamilj, som tillsammans behöver skydda vårt gemensamma hem: ett marint område som är extremt känsligt för miljörisker.

Oleg Bodrov talar om "djup ekologi", en filosofi som handlar om människan som en del av naturen, och vilka konsekvenser den tanken får för vår uppgift på den här planeten. För att levandegöra sin filosofi ger Oleg Bodrov sig varje sommar sen 15 år tillbaka ut på en cykeltur med likasinnade. Turen går längs kusten från St Petersburg till Estland.

- På cykel upplever du miljön med alla sinnen. Den här återkommande cykelturen är ett sätt att visa hur vi kan stöda varandra och ta ansvar för vår omvärld tillsammans. Jag får mycket energi av mötet med naturen och alla människorna i byarna, säger han.
- En av mina två döttrar brukar följa med på de årliga cykelturerna, och också studerat geografi med miljöinriktning vid St Petersburgs universitet. På så sätt har jag inte bara fått moraliskt stöd från min familj, utan får vara med om att en ny generation fortsätter arbeta för att skydda vår planet.

Nu drömmer Oleg Bodrov om att organisera ett Östersjöråd i den djupa ekologins anda, där inte bara politiker och regeringar kommer till tals, utan också ekologer och organisationer. Livet blev inte riktigt som Oleg Bodrov tänkte sig när han tog sin fysikerexamen. Men han har hittat sin plats och sin uppgift.

- Som kärnfysiker och forskare var jag en del av atomindustrin, och jag har inifrånkunskap om kärnkraften och dess effekter på miljön. Det är en unik erfarenhet som jag vill använda för att öka människornas förståelse och motivation att agera tillsammans, inte bara i Ryssland utan runt hela Östersjön, vårt gemensamma hem.

Om Östersjöfonden:

Green World fick Östersjöfondens pris år 2000. Östersjöfondens årliga Östersjöpris är ett sätt att premiera föregångarna i arbetet med att skydda Östersjöns miljö. Hittills har sammanlagt ca 675 000 euro delats ut till 74 personer och organisationer under årens lopp.

Stiftelsen Ålandsfonden för Östersjöns framtid, i dagligt tal Östersjöfonden, grundades 1989 genom en privat donation på en halv miljon euro. Initiativtagare och donator var kommerserådet Anders Wiklöf. Stiftelsens syfte är att främja och stöda vetenskaplig forskning samt annan verksamhet som rör skyddet av Östersjöns miljö. Östersjöfonden delar ut priser, stipendier och understöd för avgörande miljöinsatser.

Se även www.ostersjofonden.org